

**TARBIJAKAITSE JA
TEHNILISE JÄRELEVALVE
AMET**

Karin Maisvee
Justiitsministeerium
info@just.ee
Tõnismägi 5a
15191, Tallinn

Teie 14.11.2024 nr 10-4/8068-1

Meie 18.12.2024 nr 2-3/2024/1389

Arvamus Euroopa Liidu parandamisõiguse
direktiivi ülevõtmise kohta

Austatud Karin Maisvee

Täname võimaluse eest esitada arvamus EL parandamisõiguse direktiivi ülevõtmise valikute osas.

Peame direktiivi üldisi eesmärke ringmajanduse soodustamisel, aga ka tarbijatele laiemate valikuvõimaluste loomisel väga oluliseks ja vajalikuks. Direktiivi ülevõtmisel ei tohiks tarbija õiguseid võrreldes olemasolevate võimalustega kitsendada, pigem tuleks tarbijate õiguseid laiendada, et soodustada asjade asendamise (või lepingust taganemise) asemel parandamise valimist.

Anname oma vastuse esimeses osas tagasiside konkreetset esitatud küsimustele ning toome täiendavalt välja omapoolsed praktikast tulenevad tähelepanekud, mida hilisema regulatsiooni rakendatavuse huvides on mõistlik arvestada.

- 1. EL veebiliides/platvorm teabejagamiseks.** Toetame pigem EL ühtses parandamisplatvormis Eesti osa loomist, mitte eraldi iseseisvat lahendust. Soovitame kasutada Euroopa Komisjoni loodavat veebiplatvormi riikliku sektsiooniga, mis vähendab halduskoormust ning tagab teabe selge ja lihtsa kättesaadavuse. Samuti soovitame rakendada kvaliteetset tõlget automaattõlke asemel, et ka näiteks Poola või Portugali tootjad saaksid registreerida andmed Eesti remondipartnerite kohta ilma vajaliku keeleoskusega. Platvorm peab olema kasutusmugav ja kõigile ligipääsetav. Kuna Eestis ei ole hetkel sellist riiklikku platvormi, mis sisaldab teavet remonditöökohtade kohta, siis TTJA toetab ideed sisustada riiklikku sektsiooni Euroopa Liidu parandusplatvormi ühtses veebiliideses.

Samas põhjenduste punktides 29 ja 30 on selgitatud, et kui kasutatakse EL platvormi, siis sellisel juhul tuleb määrata liikmesriigist esindaja, kes osaleb komisjoni eksperdirühmas, mis annab nõu platvormi ülesehituse ja toimimise kohta ning tuleb määrata ka kontaktpunkt, kes vastutab riikliku osa haldamise eest. Kontaktpunktiks peab olema asutus, kes teostab sisestatud andmete üle ka järelevalvet, et tagada kooskõla liidu õigusega ja teha kindlaks ning eemaldada kehtetut teavet. Ühtlasi tuleb põhjenduste punkti 34 kohaselt korraldada ka tarbijate teadlikkuse tõstmiseks teavituskampaniaid (põhjenduste punkti 36 kohaselt on seda veel peetud mitterahaliseks meetmeks) või osutama sellele platvormile.

Seega toob ka selle lahenduse kasutamine siiski kaasa arvestatavat halduskoormust ja otsest finantsilist kulu, mida tuleb vastavate valikute tegemisel arvestada.

2. Registrisse ei tohiks meie arvates lisada remondikohvikuid, kuna nende võimekus kodutehnikat ohutult remontida ja toodete tagasinõudmistega kursis olla ei pruugi olla tagatud. Samuti võib taastatud kaupade müüjate, puudusega kaupade ostjate ja kogukonna parandamisalgatuste lisamine põhjustada tarbijatele info üleküllust. Platvorm peaks jääma ja keskenduma ikkagi remonditeenuse pakkujatele. Taastatud kaupade müüjate, puudusega kaupade ostjate ja kogukonna juhitud parandamisalgatuste lisamine veebiplatvormile võib meie hinnangul põhjustada tarbijatele info üleküllust ja eksitavat, kontrollimatut ja pidevalt uuendamist vajavat infot, mis omakorda suurendab veebilehe ülalpidamiskulusid. Lisaks on küsitav, kas kogukonna juhitud parandamisalgatused suudavad täita tootjatele seatud parandamiskohustust. Need algatused on sageli pigem lihtsad isetegemise lahendused, kus tarbijale antakse vahendid ja ruum, et juhendaja abiga ise remonti teha. Samuti ei ole selge, miks peaks taastatud kaupade müüjad ja puudusega kaupade ostjad olema platvormile lisatud, sest piirkondlikud ettevõtted, kes sellist kaupa müüvad või ostavad, on üldiselt inimestele teada. Veebiplatvorm peaks keskenduma ainult parandusteenuse pakkujatele, et jääda tõhusaks ja sihipäraseks lahenduseks.

Juhul, kui siiski soovitakse taastatud/kasutatud toodete ja remondikohvikute infot jagada (nt arvestades Eesti turul parandamisteenuse pakkujate väikest hulka), peame vajalikuks, et seal oleks ka lahendus selle info tõepärasuse ja vastavuse/uuendamise kontrollimiseks, et vältida ka ülejäänud info osas usaldusväärse kadu.

Kokkuvõtvalt TTJA ei pea vajalikuks taastatud kaupade müüjate, defektsete toodete kokkuostjate ning parandamisega seotud kogukondlike algatuste (nagu remondikohvikud) kohta info avaldamist. TTJA hinnangul külastab tarbija kõnealust platvormi eesmärgiga leida remonditöökoda, mistõttu ei ole vajalik kuvada platvormil teavet, mis remontimisteenuse osutamisega seotud ei ole.

Minimaalses osas pooldame platvormil registreerumise kvalifitseerimist ja eelkontrolli või eelnevat heakskiitu. Tegemist ei pea olema mitte niivõrd riigipoolse eelkontrolliga vaid vastava valdkonna pädevusi majandus-, kutse- või ettevõtlusvaldkonna erialaliidu, aga miks mitte ka tootja vm sarnase kinnitusega. Eelneva riikliku kontaktpunkti heakskiidu kohustuse tekitamine tooks kaasa põhjendamatut lisakoormust kontaktpunkti kohustusi täitvale asutusele. Teisalt, arvestades, et tegu on siiski muu hulgas elektritoitel töötavate seadmetega, siis on küsitav kas iga parandaja suudab tagada, et remonttööd oleksid teostatud selliselt, et seadme kasutajale ei tekiks ohtu parandatud seadme kasutamisel. Samas mõistame, et veebiplatvormil registreerimine on parandajatele ja kui see on kohaldatav, taastatud kaupade müüjatele, taastatavate puudusega kaupade ostjatele või kogukonna juhitud parandamisalgatustele, vabatahtlik (artikkel 7 lõige 5). Seega jääb nagunii võimalus, et ka kontrollimata ettevõtjad, kes veebiplatvormil end registreerinud ei ole, vastavat teenust pakuvad. Sellises olukorras keerulise ja töömahuka lisakontrolli tekitamine registreeritud parandajatele ei ole põhjendatud, arvestades ka asjaolu, et see toob vältimatult kaasa täiendava halduskoormuse. TTJA hinnangul oleks asjakohane, kui kriteeriumid remonditeenuse pakkujale seab tootja, kelle tooteid parandatakse. Kuna parandamiskohustus luuakse ka tootjatele ning suhtlus tootja ja remonditöökoja vahel on oluline selleks, et tagada kvaliteetne tulemus, siis oleks just tootja hinnang remonditöökoja välja valimisel määrav. Toetame sellise vabatahtliku eelkontrolli panemist tootjale või vastavale eriala või kutseliidule.

3. **Asendamise asemel parandamise valimisel täiendava nn 12-kuulise nõuete esitamise aeg** ehk tarbijale soodsama olukorra kehtestamise osas tagab kehtiv õigus juba praegu selle direktiivi nõude täitmise.

Võlaõigusseaduse (VÕS) § 218 lg 3¹ kohaselt algab juhul, kui müüja parandab asja, 2 aastane pretensiooni esitamise tähtaeg asendatud asja ostjale üleandmisest. Kui müüja parandab asja, algab 2 aastane pretensiooni esitamise tähtaeg kõrvaldatud puuduse suhtes parandamisest arvates uuesti. Seega on Eestis tõstatud küsimus VÕS-ga tarbijalemüügi korral (müügilepingule mittevastavusel) reguleeritud – kui puudus ilmneb 2 aasta jooksul pärast ostu, on ette nähtud pretensiooni esitamise tähtaeg. Samas tuleb aga pöörata tähelepanu asjaolule, et tähtaeg pikeneb üksnes parandatud osa suhtes, mitte asja osas tervikuna. Täiendavalt märgime, et eelnev ei reguleeri olukorda, kui asjal ilmneb puudus 2 aastat pärast ostu sooritamist. Nimetatud küsimuses on direktiivi regulatsioon ja eesti siseriiklik õigus sellisel kujul koostoimes õigusselgusetud, põhjustavad hilisemalt vaidlusi ja vajavad täiendamist minimaalselt selles osas, et peale 2 aastast pretensiooni esitamise aega oleks parandamise puhul soodustatud nõuete esitamise tähtaeg.

Samas ei soodustata selline olukord asendamise asemel parandamise valiku tegemist, vaid mõlemal juhutul on võimalik uuesti esitada nõudeid (pretensioone) algse tähtaja ehk 24 kuu jooksul. Sellises olukorras puudub tarbijal motivatsioon eelistada ise üht valikut teisele. Juhul, kui kehtestada parandamisel pikem hilisemate nõuete esitamise periood, muutub kauplajale riskivabamaks asja asendamine, millise nõuete esitamise tähtaeg oleks sellisel juhul lühem. See ei tagaks ega soodustaks direktiivi eesmärkide saavutamist. Pikema nõuete esitamise tähtaja kehtestamine ei ole selles valguses mõistlik.

Kaaluda võiks, et pretensiooni esitamise aeg tarbija parandamise valimise soodustamiseks pikeneb 3-ks aastaks kõikide ilmnevate puuduste kohta, mitte ainult parandatud vea kohta. Pööratud tõendamiskohustus peaks pikenema 1,5 aastaks (eeldus, et parandamine on tasuta, müüja vastutab). Sellisel juhul oleks tarbijal soodustatud seisund, mis motiveeriks teda parandamist valima.

Käesolev punkt on nii ettevõtete kui tarbijate vaates olulise tähendusega ning selles valitud lahenduste mõju ja tagajärgi tuleks kindlasti eraldi analüüsida ja veenduda nende sisulises õigsuses. Tähtaja muutmine võib panna otseseid kohustusi mõlemale protsessis osalejale ning see regulatsioon on sellest tulenevalt eelnõu eesmärkide ja eelnõu üldise mõju osas kriitilise tähtsusega, samuti on siinkohal ilmne võimalik ettevõtlusvabaduse riive.

4. **Direktiivi meetmete tagamine ja pädevate asutuste (sh kontaktpunkti) määramine õigustatud huvi korral meetmete rakendamiseks.** Toetame vabatahtlike tarbijakaitseorganisatsioonide pädevuste ja rolli võimendamist selles protsessis, et õigustatud huvi korral kaitsta asjakohaste õigusnormide kohaldamist kohtus või haldusasutustes. Vastava valdkonna haldusjärelvalve on üldistatult TTJA pädevuses, kuid selliste täiendavate kohustuste panemine eeldab põhjalikumalt analüüsi lisanduvate ülesannete mahus ja selleks vajaminevas ressursis. Olukorras, kus lähiaastatel ei ole eelarves täiendavate vahendite taotlemine direktiivi eesmärkide saavutamiseks riigi kokkuhoiupoliitika tõttu realistlik, ei näe me täiendavalt selliste ülesannete panemist ametile võimalikuks ilma, et sel eesmärgil ei eraldata vastavate ülesannete täitmiseks vajalikke ressursse. Juba esmapilgul on direktiivist tulenevate ülesannete maht selline, mis välistab kohustuste võtmise n-ö sisemiste ressursside arvelt ilma täiendava eelarveliste vahendite eraldamiseta.

Pelk loend ülesannetest:

- tagada, et tootja teeb tasuta kättesaadavaks teabe parandusteenuse kohta;
- tagada, et tootja parandab tarbija taotlusel kaubad;
- võtta tarvitusele asjakohased meetmed, et teavitada tarbijaid, asjaomaseid ettevõtjaid ja müüjaid Euroopa veebiplatvormist
- veebiplatvormil Eesti kohta parandusteenuste info haldamine;
- osalemine eksperdirühmas;
- kohustus olla kontaktpunkt;
- võtta tarvitusele meetmeid tarbijate teavitamiseks direktiivist tulenevate õiguste ja nende õiguste täitmise tagamise vahendite kohta sh kuvada infot riiklikel veebisaitidel (mulle tundub, et piisab, kui teave on antud ühtse digivärava kaudu);
- kohustus valida üks meede, millega tagatakse parandamise edendamine (põhjenduste punkt 36 - rahaline või mitterahaline. Mitterahaline teavituskampaaniad, kogukonna juhitud parandamisalgatuste toetamine otseste vahendite abil nt ruumide või vahendite pakkumisega. Rahaline meede näiteks parandamisvautšerid, parandusfondid, kohalike või piirkondlike parandusplatvormide toetamine või loomine, koolitusprogrammide korraldamine või rahastamine, et omandatakse parandamiseks vajalikke erioskuseid või näiteks maksusoodustuste pakkumine.)

Seega eeldab ülaltoodud ülesannete täitmine kindlasti ka vastavate eelarveliste vahendite eraldamist.

Lisaks ülaltoodule toome välja tähelepanekuid praktikast, mida arvestada vastavate regulatsioonide väljatöötamisel:

5. Sissejuhatavalt märgime, et näeme tõsist probleemi selles, kuidas muuta ettevõtjatele direktiivis toodud kohustuste täitmine atraktiivseks ehk mis peaks majandustegevuses motiveerima ettevõtet selliseid (rahaliselt koormavaid) kohustusi täitma. Vastasel korral jäävad direktiivis toodud eesmärgid deklaratiivseks ning tegelikult reaalsuses mittetäidetavaks. Kindlasti on vajalik turuosaliste teadlikkust selles osas suurendada, kuid meie hinnangul ei piisa sellest direktiivi eesmärkide saavutamiseks. Olukorrad, kus on soositud asendamise asemel parandamine ja parandamise ajaks asendustoote pakkumine, on küll positiivsed ja selle poole on vaja liikuda, kuid praktikas toovad kaasa otseseid kulusid, mille võtmine ei pruugi olla ettevõtjatele motiveeriv.
6. Sõnaselgelt tuleks sätestada kohustus direktiivis toodud juhtudel ja toodete puhul tagada asja parandamine. Kuigi olukorrad ei ole üheselt võrreldavad, siis praktikas nõuavad tarbijad näiteks 2 aastase pretensiooni esitamise ja garantii ajal pigem toote asendamise või soovivad isegi lepingust taganeda, kuna parandamine toob võrreldes ülejäänud juhtudega kaasa ebamugavused. Seega tuleks direktiivi ülevõtmisel tarbijate olukorda igal juhul õiguslike vahenditega soodustada, et nad parandamise kasuks otsustaks. Paljuski taandub küsimus ka vastava parandusteenuse tasu suurusele – kui see kasutatud toote puhul hakkab lähenema uue toote maksumusele, ei ole ratsionaalne eeldada, et parandatakse vana (näiteks 5 aastat vana pesumasin) ja tasutakse selle töö eest uue masina maksumus olukorras, kus juba sellise kasutusea puhul ei ole võimalik uut samaväärset (näiteks 5 aastast) kasutusperioodi garanteerida, võrreldes toote asendamisega uuega. Kehtivas siseriiklikus õiguses puudub regulatsioon, et parandamist peaks kuidagigi asendamisele eelistama. Nõuete esitamise soodusaeaga (nn 12 kuu põhimõte) mõju on kindlasti vajalik eelnevalt analüüsida nii tarbijate kui ka ettevõtjate vaates.
7. Parandamise valimisel tarbijale tekkivad soodustused (näiteks täiendav aasta parandamise võimalustega) tuleks selgelt välja tuua ja märkida, kas sellel perioodil peab kaupleja parandama kauba tasuta või millistel juhtudel võib ta selle eest tasu küsida. Samuti,

millistel juhtudel võib asendustoote andmise eest tasu küsida ja millistel juhtudel tuleks asendustoode anda tasuta, et tarbijal ei tekiks asja pika parandusaja tõttu põhjendamatuid ebamugavusi. Müügilepingu poolte õigused ja kohustused peavad õigusaktis olema üheselt ja selgelt arusaadavad. Hetkel ei ole kehtivas õiguses kohustust anda asendustoodet parandamise ajaks ja sellise asendustoote andmise kohustus parandamise ajaks võiks motiveerida tarbijat tegema parandamise valikut. Ilmne on see, et kui mõlema poole jaoks ei ole asja parandamine majanduslikult soodne (soodsam), siis sellise valiku realiseerimine jääb pigem teoreetiliseks kui praktiliseks valikuks. Kas selleks kasutatakse õiguslikke mõjutusvahendeid – täiendavad soodusperioodid nõuete esitamiseks, vähendatud tõendamiskohustus, teatud juhtudel toote asendamise täiendavad piirangud – on juba õiguspoliitiliste valikute küsimus. Kindlasti on üheks võimaluseks ka ettevõtetele parandusteenuse osutamisel täiendavate hüvitiste, tagatisvahendite vms pakkumine, mis motiveeriks parandamise ajal asendustoodete pakkumist või parandamise tasu vähendamist.

8. Pärast garantii ja pretensiooni aja lõppemist asjade mõistliku tasu eest ja mõistliku ajaga parandamise võimaluste laiendamise vähendamise kindlasti jäätmete hulka. Selle juures on ühtviisi tähtsad nii parandamiseks vajalike varuosade tellimise võimaldamine kui ka kaupleja kohustus anda infot parandusega tegelevate ettevõtjate kohta. Hetkel puudub kehtivas õiguses müüjal või kauplejal kohustus tagada hoolduse/varuosade/kulutarvikute tellimine. Kauplejal peaks olema kohustus tagada mingi perioodi jooksul asja eesmärgipärane (koostoimeline) kasutamine ja selleks vajalik järelteenindus/nõ müügilepinguist tulenevate pretensioonide lahendamise. Hetkel selline kohustus meie hinnangul puudub.
9. Praktikast esineb palju probleeme ka sellega, et sobivat parandajat, kes oleks pädev kaubal ilmnenuid puuduse tuvastama ja selle mõistliku aja jooksul parandama, ei leita. Sageli asuvad parandusettevõtjad välisriikides, mis pikendab parandusajaga logistikaks kuluva aja tõttu. Tarbija peaks kauba parandamise võimaluste kohta saama infot juba kauba ostmisel. See võib mõjutada teda tegema ka ostuotsust selliste kaupade kasuks, mille parandamise võimalusi on rohkem ja see omakorda soodustaks kaupade parandamisega nende pikemat ringluses püsimist ja vähem ära viskamist.
10. Oluline on, et kauplejal oleks kohustus anda teavet ja tarbijal oleks võimalik selgelt aru saada, kelle poole peab tarbija kauba parandamiseks või varuosade tellimiseks pöörduma, kes vastutab ja kust infot saab. Vastasel korral ei oska tarbija enda õigusi kaitsta ega parandamiseks vajalikku infot leida.
11. Kindlasti on vajalik õigusaktis selgelt välja tuua, millisel juhul ja kelle kanda jäävad vea tuvastamise tasud. Sealjuures tuleb arvestada VÕS § 218 kehtiva eeldusega, mille kohaselt esimesel aastal pärast kauba müügil üleandmist tarbija ei maksa vea kindlakstegemise eest tasu, kuna eeldatakse, et vea eest vastutab kaupleja, sõltumata sellest, kes tegelikult vea tekkepõhjuste eest vastutab. Direktiivi ülevõtmisega ei tohiks tarbija olukorda halvendada ja esimesel aastal ei võiks diagnostika tasu nõuda ka siis, kui selgub, et tarbija on vea ise tekitanud ja kaupleja vea eest ei vastuta. Nimetatud on põhjendanud vaidluseid ning ka direktiivi vaates juhul, kui tarbijalt küsitakse veatu vastuse tasu, on põhjendatud selle seadusega minimaalselt reguleerimine.
12. Parandusteabe vormi andmise võiks meie hinnangul teha kauplejale ka kohustuslikuks ja määrata ära, millal ta selle tarbijale andma peab. See on vajalik, et tarbija saaks õigel ajal piisavalt infot. Vabatahtlikult antav vorm jääks meie hinnangul pigem andmata ja tarbija võib olulisest infost ilma jääda.

13. Märjime ka, et väljend „mõistlik aeg“ või „tõsised ebamugavused“ parandamise puhul tekitab praktikas väga palju vaidluseid ja probleeme. Näiteks kui kaupleja peab mõistlikuks parandusajaks 3 kuud, kuna ta peab varuosasid tellima välisriigist, peab tarbija samal ajal mõistlikuks ühe nädalast parandusaega, kuna tal on igapäevaselt vajalik toodet ilma ebamugavusteta kasutada. Võimalusel peaks mõistlik parandusaeg olema *expressis verbis* sätestatud õigusaktis või minimaalselt kajastatud seletuskirjas. Veelgi parem oleks õigusaktis määrata konkreetsed tähtajad, mille jooksul peab asendustoodet andmata kauba parandama. Seisukoht, et see on õiguspraktika ja kohtupraktika kujundada, on iseenesest õige, kuid praktikas ei jõua sellised vaidlused üldjuhul kohtulahenditeni, kus see praktika kujuneda saaks – see teeb olukorra tarbija jaoks õigusselgusetuks. Selle tagajärg omakorda on tarbijate sajad vähehisukad märgukirjad ja/või selgitustaotlused, mida saaks vältida ja vastamisele kuluvat ressursi oluliselt mõistlikumalt kasutada.
14. Paranduse ajaks antava asendustoote kriteeriumeid soovime täpsustada. Näiteks ei korva tarbija ebamugavusi oluliselt teistsuguse asendustoote andmine – näiteks, kui suure sügavkülma osaga külmiku asenduseks antakse väikese sügavkülma osaga külmik, ei ole tarbijal võimalik külmutatud tooteid külmiku parandamise ajaks ümber paigutada. Vajalik toime esineks ainult juhul, kui tegemist oleks vähemalt samaväärse asendustooteaga.

Soovime kindlasti põhjalikult tutvuda väljatöötatud eelnõu ja vastavate muudatustega eelnõu väljatöötamise võimalikult varajases menetlusetapis, et vältida hilisemaid eelnõu(de) põhjalikke ümbertegemisi. Täname veelkord võimaluse eest avaldada arvamust EL parandamisõiguse direktiivi ülevõtmise valikute osas!

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Kristi Talving
peadirektor

Kristina Vaksmaa-Tammaru
620 1708 Kristina.Vaksmaa@ttja.ee

Hellika Teder
620 1908 Hellika.Teder@ttja.ee